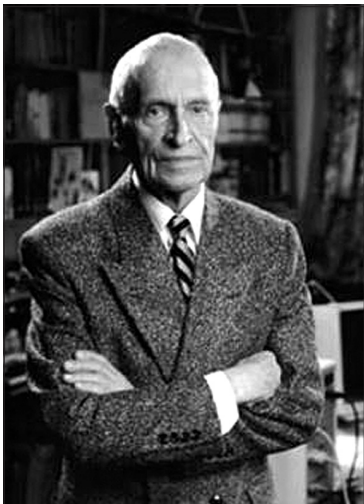

УДК 616.1-089.8(092)(045)

Академіку М. М. Амосову — 100 років

Г. В. Книшов

Державна установа «Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М. М. Амосова НАМН України»

Микола Михайлович Амосов відомий як видатний кардіохірург, учений-експериментатор, філософ, письменник, громадський діяч, популяризатор науки та здорового способу життя, взірець гуманізму й високої моралі. Він є засновником української кардіохірургії і біокібернетики та розробником новаторських методик наукового пізнання фундаментальних основ розвитку суспільства, біологічних систем, особистості людини, кардіоторакальної хірургії.

Автор популярних книг про здоров'я, поставивши на собі «експеримент з омолодження», М. М. Амосов як видатний дослідник із різнобічними інтересами, одним із перших усвідомив необхідне поєднання медицини з точними науками і створив перший у країні відділ біокібернетики.

Намагаючись осмислити свій життєвий досвід, він розробив не тільки модель серця і внутрішньої сфери людини, а й модель особистості, суспільства. Усе життя М. М. Амосов покладався на свої власні знання, як справжній вчений піддавав будь-яке твердження сумніву. Лише перевіривши певне положення експериментальним шляхом, часто на власному досвіді, Микола Михайлович міг із впевненістю сказати: «Згоден, це так». Амосов завжди йшов до істини своїм шляхом, покладаючись тільки

на розум, оптимізм, обов'язок лікаря і громадянина, а ще любов до людей.

Присвятивши себе медицині, видатний кардіохірург застерігав від надмірної віри в неї. Він критично ставився до її догм, зокрема, що всі хворі, навіть якщо вони цього поки що не знають. Амосов учив, що здоров'я потрібно берегти, і сформував простий алгоритм здоров'я за допомогою обмежень і навантажень.

Символ епохи, легенда вітчизняної науки, філософ, політик, письменник, Микола Михайлович Амосов залишився кумиром для сотень своїх учнів, рятівником тисяч пацієнтів та ідеалом для прихильників його великої волі й майстерності. Ім'я вченого стало символом найвищих людських якостей і різнобічного таланту.

М. М. Амосов народився 6 грудня 1913 року в селі Вільховому, нині М'якінського району Вологодської області, у сім'ї службовця. У 1932 р. Микола закінчив Череповецький механічний технікум і три роки працював змінним механіком на Архангельській електростанції. У 1934 році юнак вступив до Всесоюзного заочного індустріального інституту (ВЗІІ) у Москві. Поряд із захопленням технікою він цікавився медициною, тому у 1935 році вступає до Архангельського державного медичного інституту, який з відзнакою закінчує у 1939 році. Здобного випускника прийняли до аспірантури з військовопольової хірургії, але він залишив її, поїхавши до Череповця, де став працювати ординатором хірургічного відділення міжрайонної лікарні. У вільний час він готується до захисту диплома у ВЗІІ, проектуючи літак з турбопаровим двигуном. ВЗІІ Амосов закінчив у 1940 році теж з відзнакою. У 1941 році його призвали до лав Червоної Армії. Під час Великої Вітчизняної війни М. М. Амосов був провідним хірургом у польових пересувних шпиталях на Західному, Брянському, 1, 2 і 3-му Білоруських фронтах, а також на 1-му Далекосхідному фронті (1945 р.). За роки війни М. М. Амосов зібрав матеріал для кандидатської дисертації на тему «Про поранення колінного

суглоба», яку захистив у м. Горькому (нині Нижній Новгород) у 1948 році. Головним хірургом Брянського обласного відділу охорони здоров'я і водночас завідувачем хірургічного відділення обласної лікарні він був у 1947–1952 роках. Тут, спільно з іншими розділами хірургії, М. М. Амосов цілеспрямовано й захоплено займався проблемами грудної хірургії, на той час ще мало вивченими в країні. Він широко й успішно став оперувати хірургічні та онкологічні ураження легенів, стравохід, кардіальний відділ шлунка. Результати його операцій були тоді одними з найкращих у Радянському Союзі.

У 1952 р. Миколу Михайловича запросили до Київського інституту туберкульозу та грудної хірургії ім. Ф. Г. Янковського для керівництва спеціально створеною клінікою торакальної (грудної) хірургії. Тут з особливою повнотою розкрився його різнобічний талант хірурга і дослідника, фізіолога та інженера, у Києві стала надзвичайно плідною наукова, організаторська, педагогічна та громадська діяльність ученого.

У 1953 році він захистив докторську дисертацію «Пневмонектомії і резекції легень за умов туберкульозу». Уперше в Україні у 1955 році учений почав займатися лікуванням вад серця. Разом зі своїми співробітниками він створив надійний, придатний для широкого використання апарат штучного кровообігу «серце-легені» і впровадив його в практику одним з перших у СРСР. У 1955 році М. М. Амосов заснував і очолив першу в Радянському Союзі кафедру грудної хірургії для вдосконалення лікарів, з якої пізніше було виокремлено кафедру анестезіології. У 1961 році М. М. Амосову присудили найвищу нагороду в СРСР — Ленінську премію, а на початку 1962 р. його обрали членом-кореспондентом Академії медичних наук СРСР.

Одним із основних напрямків своєї науково-практичної діяльності учений виокремив хірургічне лікування захворювань серця. У 1963 році він першим у Радянському Союзі здійснив протезування мітрального клапана серця, а у 1965 створив і першим у світовій практиці впровадив антитромботичні протези серцевих клапанів.

У 1960 році як відомий хірург Микола Михайлович заснував і очолив відділ біологічної кібернетики в Інституті кібернетики Академії наук УРСР. Під його керівництвом проведені фундаментальні дослідження систем саморегулювання серця, розроблено та побудовано фізіологічну модель «внутрішнього середовища організму» людини, змодельовано на ЕОМ основні психічні функції і деякі соціально-психологічні механізми поведінки людини. Майбутнє медицини вчений пов'язував

з досягненнями суміжних наук — біології, фізики, хімії, кібернетики. Остання, за його переконанням, повинна поставити медицину в ряд найбільш точних наук. Головне завдання для медицини майбутнього Амосов бачив у знаходженні шляхів штучного регулювання організму, приведенні його у відповідність із заданою програмою. Мрією вченого було створити штучний розум. За дослідження в галузі біокібернетики у 1978 році Микола Михайлович був удостоєний Державної премії УРСР.

У 1983 році клініку серцево-судинної хірургії Київського НДІ туберкульозу і грудної хірургії реорганізували в Київський НДІ серцево-судинної хірургії МОЗ УРСР. Амосов М. М. з 1968 року обіймає посаду заступника, а згодом стає директором новоутвореного інституту і працює на цій посаді до 1989 року. Оpubлікувавши в 1964 р. свою першу повість «Думки і серце», Микола Михайлович розкривається як талановитий письменник. Критики високо оцінили книгу і її було перекладено різними мовами у 28 країнах світу. Інші твори — «Записки з майбутнього», «ППГ-2266», «Книга про щастя і нещастя» — неодноразово видавалися у нас в країні та за кордоном. У 1974 році М. М. Амосов став членом Спілки радянських письменників.

У своїй багатогранній діяльності Микола Михайлович велике місце відводив громадській роботі. Він був депутатом Верховної Ради СРСР п'яти скликань. До обов'язків народного депутата він ставився вкрай відповідально і завжди переживав через обмежені можливості в допомозі виборцям.

Він був членом правління Всесоюзних та Українських товариств хірургів і кардіологів, членом Міжнародної асоціації хірургів, Міжнародного товариства серцево-судинних хірургів, Міжнародного товариства медичної кібернетики, членом редколегій і редакційних рад багатьох вітчизняних та зарубіжних журналів, членом комітету «За європейську безпеку». Держава нагородила невтомного трудівника орденом Вітчизняної війни II ступеню, двома орденами Червоної зірки, орденом Леніна, Золотою Зіркою Героя Соціалістичної Праці, орденом Жовтневої революції та багатьма медалями.

Академік М. М. Амосов створив в Україні школу кардіохірургів. Під його керівництвом захищено 35 докторських і 85 кандидатських дисертацій. Наукова спадщина вченого складає близько 400 наукових праць, серед них 20 монографій, з питань захворювань серця і судин, гнійних захворювань і туберкульозу легенів, проблем біологічної, медичної та психологічної кібернетики.

Помер Микола Михайлович 12 грудня 2002 року на дев'яностому році життя, менше року не

доживши до свого ювілею. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України Інституту серцево-судинної хірургії Академії медичних наук України присвоєно ім'я академіка Миколи Михайловича Амосова. Його ім'я носить вулиця, на якій розташований Інститут, а на будинках, де він працював і мешкав, встановлено меморіальні дошки. У 2000 році він увійшов у першу десятку особистостей, які

визначили обличчя країни у ХХ столітті, а у 2008 р. співвітчизники віддали йому друге місце, після Ярослава Мудрого, у списку 100 великих українців.

Світла пам'ять про академіка М. М. Амосова назавжди залишиться в серцях його учнів, співробітників, багатьох тисяч врятованих ним хворих, усіх, хто мав щастя зустрічатися з цією видатною Людиною.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2013

ВНИМАНИЮ АВТОРОВ

В связи с тем, что журнал внесен в Перечень научных специализированных изданий, в которых могут публиковаться результаты диссертационных работ, обращаем ваше внимание на необходимость указывать на титульном листе статьи следующие сведения: 1) фамилию, инициалы; 2) название статьи; 3) полное название учреждения и отдела (кафедры, лаборатории), в котором выполнена работа. Фамилия автора и учреждение, в котором он(она) работает, должны сопровождаться одним цифровым индексом.

Кроме того, на отдельном листе просим предоставить сведения о каждом из авторов: 1) фамилию, имя и отчество; 2) должность; 3) полный почтовый служебный адрес и e-mail; 4) номер служебного телефона и факса. Необходимо указать контактное лицо.

При подготовке статьи следует соблюдать публикуемые в журнале правила для авторов.